

musí podávat i v cizích figurách svůj duševní život, jeho ráz i lom, pokud jest to pravda na př. i o Duse. Kainz nehrál však své dojmy, nýbrž tvořil, objektivisoval a rozlišoval: jeho Romeo lišil se od Hamleta, jeho Hamlet od prince hamburského, jeho princ hamburský od Rustana, jeho Rustan od Carlosa. Všem těmto figurám byl ovšem vlastní určitý společný rys: jejich náměsíčný, mechanický poměr k životu. Všichni jsou snivci a egotisté, kteří přihlížejí svému životu jako loutkové hře, všem jest vlastní jakási chladná zvědavost i k vlastnímu osudu, která, zdá se mně, vyznačuje právě nejvíc moderního člověka. Že tento moment pochopil a ztělesnil ve svých výtvorech, učinilo právě z Kainze Kainze, herce katexochén moderního, který se příkře odlišil od celé starší generace herectva nejen německého a stvořil si svůj zvláštní, jedinečný pathos a styl umělecký. Tento nervosní princ a druhý dandy knižecího stylu, tento znužený, unavený a rozčarováný, sám se sebou hraje a sebe lapající dobrodruh nervů a obraznosti byl synem učitelovým. Zemřel poměrně mladý, nedosáhnuv třiapadesáti let.

Prof. Jaroslav Goll

vzdal se předčasně svého universitního úřadu a ustoupil v soukromí, v němž věnuje se jen tvorbě vědecké a literární. Odchod prof. Golla jest těžkou ztrátou české universitě; v prof. Gollovi odchází jí nejen vzácný a dokonalý odborník, tvůrce celého tak mnohoslabného a krásného ruchu a kvasu ve svém vědeckém odvětví, vychovatel a učitel celých generací, ale i harmonická a dokonalá osobnost, krásný zjev kulturní, který zasnoubil v sobě tak jedinečně poesii a umění s vědou. Sám básník, zachoval si Goll vždycky vzácné pochopení pro umělecký rozvoj české literatury až do posledních dní a sympatií pro každou opravdovou snahu tvůrčí; mistr uměleckého slova a stylu dovedl oceniti tyto vlastnosti i na mladší generaci.

Goll byl z těch lidí v Čechách tak řídkých a vzácných, jimž nikdo nepřekážel, poněvadž ve svém rázu neměli opravdu soupeře. Nadán jsa vzácným talentem kritickým vchoval se Goll velikými cestami a soustavným studiem veškerého umění od zjevů nejstarších do projevů nejmodernějších v našem nejlepšího snad dnes znatele umění výtvarných. Dnes, kdy uchyluje se v soukromí, provází jej naše vřelá přání, a jistě ne jen naše, ale vši mladší generace umělecké, aby co nejčastěji povznesl ve sporných otázkách uměleckých svého hlasu, jistě z nekompetentnějších, kolik jich kdy bylo v Čechách slyšáno.

Sté narozeniny Máchovy,

připadající na 16. listopad, nevyvolají asi, žel, žádného trvalejšího a významnějšího činu, ani literárního, ani jiného. Pomník, který měl býti podle návrhu Myslbekova vztyčen k tomuto výročí, nestojí posud a nebude asi státi tak brzy; ačkoliv obnos, jehož socha tato žádá, není veliký, nesešel se mimo všecko nadání včas a nesejde se asi brzy. Vidím v tom znamení doby. Jde o pouhého básníka, o pouhého literáta (co na tom, že jednoho z největších, které jsme měli?) a ti nemají dnes kursu. Literát, za nímž nestojí dnes politická strana, platí velmi málo: žijeme v době třídní

politiky, hmotného organisování a spolčování — jednotlivce, byť sebevětší, byť iniciátor celé básnické doby, neplatí mnoho. To zdá se mně pravý výklad netečnosti ke sbírkám pomníkovým, a ne okolnost, že návrh Myslbekův málo odpovídá osudu i básnické osobnosti Máchově a že byl odmítnut s uměleckého hlediska některými listy; hledisko estetických odborníků a literárních nebo uměleckých gourmets nesdílí jistě širší vrstvy, o něž tu jde: jim jistě by se líbil návrh Myslbekův, kdyby se mohly o něm vyslovit.

Z literárních publikací jest možno zaznamenati jen jubilejní 25. vydání Máchova Máje, prý pěkně po vkuse bibliofilském vyištěné p. Dyrynkem, vázané p. Bradáčem, opatřené po stránce filologické p. Svobodou; píše „prý“, neboť nakladatelé neuznali za dobré poslati redakci Noviny výtisku. (Mně osobně jest velmi milé 20. vydání Máje, kriticky upravené V. Flajšhansem, v Praze 1905. Zde po prvé jest restituován původní text Máchův a celá knížka jest i formátem, typem, vnější podobou věrný otisk prvotního vydání Máchova z r. 1836, nyní navýsost vzácného; i chyby tiskové jsou ponechány, jen pravopis jest zmodernisován.)

V pátém sešitě Listů filologických, nedávno vydaném, podává p. Jan Thon diplomaticky věrný otisk Dennjku na cestě do Itálie, poznámek, které si činil Máchu na cestě do Benátek, již podnikl s přítelem Ant. Strobachem r. 1834. Rukopis Máchův jest jen snůška hesel a narážek mnohde nejasných a nebyl prý z té příčiny pojat do dvoudílného vydání jeho Spisů, pořázeného Jar. Vlčkem (u Laichtra 1906 a 1907). Pan Thon doprovodil svůj otisk poznámkami a předeslal mu úvod, v němž nazývá tento Deník „pro literárního dějepisce a psychologa nevyčerpatelnou studnicí zajímavých poznatků“ a tvrdí o něm, že „dává hluboce nahlédnouti nejen do Máchova nitra, do způsobu Máchova nazírání a tvoření, nýbrž i do ideového a citového ústrojí tehdejší doby“. To jsou, upřímně řečeno, nehorázné hyperboly. Není žádného nového rysu v povaze Máchově, ani žádné nové složky v jeho tvůrčí metodě, kterých by nám odkrýval tento Deník. Velmi těsně sousedství blouznivosti a zvláštní, až brutální střízlivosti, které charakterisuje Máchu a jež se projevuje také v těchto poznámkách, známe již z jeho dopisů. Budiž mně rozuměno: nepodceňuji tohoto otisku a poznámky, které k němu připsal p. Thon, jsou dobré a účelné, ale nesmí se dělat hned ze studánky moře a z potůčku veletok.

Sté narozeniny Máchovy (II)

Dodatečně prohlédl jsem 25. vydání Máje, o němž jsem se zmínil v prvním čísle: vyšlo nákladem a péčí Karla Dyrynka a Ludvíka Bradáče ve Volném vydání Spolku českých bibliofilů. Pověst nelhala: knížka jest rozkošný výtvar v kusných myslí i obezřetných rukou: p. Dyrynk má dnes svou dobrou a zaslouženou pověst jako znamenitý knihlačitel a knihář p. Bradáč šťastně mu sekunduje. V knížce jest i lept Jaromíra Stretti-Zamponiho, ostatní výzdoba jest dílem Slav. Tusara. Filologicky stojí toto vydání Máje na podkladě 20. vydání Flajšhansova; opravuje jen tiskové chyby a nepočíná každý verš velkou písmenou, jak měl původně Máchu. — Trapným zjevem jsou zato Obrazy ze života mého, které vydává jako I. svazek Krásných knih p. O. Štáfl. Pan Štáfl zaspal úplně poslední léta i jen českých snah o uměleckou výpravu knižní a podává ve svém výrobku nejbědnější ochot-

nictví. Dnes, kdy dekorativní kreslíři vzdělávají se léta a léta nejpřísnější methodickou kázní a trenují svou ruku, obraznost i vkus víc než sportsmeni nebo ekvilibristé snaží se o úkoly krkolomné, přichází p. Štáfl s bezradností a bezelstností perníkáře polévajícího marcipánové výrobky. Jeho dekorační vynalézavost obmezuje se hlavně na pozlátka, kterým poskvvrňuje každou stránku. A pak ještě na srdíčka (ovšem že zase pozlacená), z kterých kape jako po šňůrce — ó, té invence — po třech krůpějích. O vazbě také škoda slov. Věty ty psány jsou jako výstraha pro čtenáře, aby nekupoval tohoto nevkusu, a pro p. Štáfla, aby v něm nepokračoval. — Technicky i řemeslně vyspělejší než toto dětinství, ale *ducha* o málo vyššího jest jubilejní výtvarná publikace p. Topičova: víc malebné než malířské „vise“ a „evokace“ milenek Máchových z duše i ruky p. Kalvodovy. Nechutná theatralistika a výtvarnické režisérství, planý a vyvětralý jahodový lyrismus, kterým měla být ušetřena památka Máchova. Což jest tak — přičteme-li k tomu v létě vydané číslo Díla s kresbami Jakuba Obrovského — celá výtvarnická bilance máchovského výročí. Bilance bledná prostě.

Kalendář paní a dívek českých

redigovala tento rok sl. Růžena Jesenská a proměnila střídmy koflík, plněný jindy mokem syrovátkovým, v hotový pohár plamenného nápoje pekelného, proti němuž absint jest mlékem. Slečna Jesenská, která prodělala veliký vývoj literární od prvních zpěvůnek à la Heyduk k dnešním svým dílům černé magie a satanismu, pozvala si novou společnost, odpovídající jejímu novému přesvědčení. Společnost trochu disparátní, ale jinak, zdá se, dobře seřádaná, společnost, která se dlouho hledala, než se našla, aby stmelila se zato tím pevněji. Vedle Excelence p. Bráfa funguje tu na př. jeho chráněncem p. Jiří Karásek ze Lvovic hned dvěma příspěvky. Aby „paním a dívkám českým“ zvláště šly k duhu, upozorňuji je na povzbudivý výrok, který kdysi adresoval p. Karásek svým čtenářkám. Před několika roky uspořádal totiž Národní obzor anketu, co soudí čeští spisovatelé a umělci o ženách; p. Karásek zodpověděl otázku asi v ten smysl, že se mu zvedá žaludek při myšlence, že by některá žena vzala do rukou jeho knihu. Tedy: dobré chutnání, milé „paní a dívky české“.

Moje odpověď p. Arnoštu Dvořákovi

Mám právo k odpovědi co nejstručněji, protože p. autor nedotýká se jádra sporu a ulpívá na čemsi podružném. Pan autor dokazuje mně, že skul své drama zcela rozumově a logicky, že drama jeho má rozumnou dialektiku. Ale popíral jsem to? Pochyboval jsem o tom? Ani dost málo. Napsal jsem přece výslovně: „Autor sestrojil si zcela bystře dramatickou dialektiku: dobrého krále-pohana, milujícího svůj lid a toužícího prospěti mu, a lid, raněný touhou atd., — ale tato konstrukce jest ryze vnějšková, vnějškově rozumová. Jest básnický sterilní, trapně lysý.“ Čekal jsem, že *zde* nasadí p. Dvořák všechny páky a ukáže mně básnickou plodnost a kypící životnost svého díla, přivede mne k němu, vezme mne za ruku a vloží ji do

té žhavé „dílny velikosti a síly“, kterou musí být každé dobré drama. Že mně ukáže na *scény* básnické síly a velikosti, že mně osvětlí jejich ukrytou *básnickou* kausalitu. . .

Místo toho vykládá však jen, že jeho drama je logicky myšlené a že má psychologickou pravděpodobnost nebo pravdivost. Vykládá, že dům jeho má dobré lešení a slušné, spořádané základy. Ano, má: ale i při dobrém lešení a při slušných základech jest možno postaviti uměleckou banálnost a chudobu. Skoro všechny pražské novostavby to dokazují.

*

Ani nyní po obšírných vysvětlivkách autorových nemohu uznati, že jsem pojal jeho Václava IV. v podstatě nesprávně. Pan Dvořák parafrazuje vlastně jen pojetí mé a doplňuje je jen dvěma rysy: „zvířecí zvržeností“ a vděčností. — Na první rys nezapomněl jsem ani já, — ale neviděl jsem a nevidím v něm nic dramaticky velkého: „Václav, tento *prchlý, krátkodechý vztěklivec*“, píše doslova. A nevidím také ani nic velkého v rysu vděčnosti, kterou podtrhuje p. autor: „Poznav v nejtěžší chvíli žaláře, že jen jeho prostní jsou pravými syny jeho království, doveďouce pro ně položití i životy, vši silou své duše je obejmě a navždy.“ Tedy: král z vděčnosti zamiloval si své české poddané. To je hezká, občanská ctnost, hodná čítanky, ale — dramatická síla a velikost?

Pan autor charakterisuje dnes Václava jako „půl dítě a půl šelmu“ a jako „tygra se srdcem dítěte“. To může být velmi kuriosní a zajímavá potvora, hodná zájmu přírodopiscova, snad i zájmu *romanopiscova*, ale dramatická báseň žádá něco zcela jiného. Prostě a bez frází: reky, t. j. celé *muže* velkého intelektu i velkého srdce a plné vnitřního rozpětí, plné vůle k moci a velikosti. Tedy muže — ani děti, ani šelmy.

To jest estetická abeceda, která byla zcela jasná starým.

Ti věděli zcela určitě, že mnohé může být psychologicky zajímavé a nemusí být ještě básnický velk. Ti cítili, že jest zásadní vnitřní rozdíl mezi stylem dramatu a stylem povídky nebo románu a že okrsek jednoho nesmí se směšovat s okrskem druhého. Neboť pak vzniká libovůle, a ne vnitřní zákonné dílo.

Styl jest výběr, a tedy nejprve — výběr látky.

*

Pan Dvořák ve své odpovědi zabírá do strun, které se mají nechat v umělecké diskusi s pokojem. Koketuje s vlasteneckým citem. Stará zkušenost mně říká, že je to špatné znamení pro pevnost jeho posice: v Čechách alespoň obyčejně, kdo nestojí umělecky nebo věcně pevně, začne pošilhávat po argumentech vlasteneckých.

Prý snad kdyby byl Japonec. mohl by soudit jako já, že sen Václavův je „skromný a šedý“. Milý pane, to jsou ohybné zlovuky a nezasluhují, než abych si ucpal pro ně sluch.

Básnická velikost jest cosi, co platí pro Japonce jako pro Čecha, — jest něco, co se soudí vnitřními kritérii theoretickými, a ne zřeteli praktického utilismu.

Že konkrétní historický čin Václavův — dekret Kutnohorský — byl nám prospěchem, o tom není diskuse. Nejde však o toto historické *faktum*, nýbrž o stupeň